



Liga Apărării Drepturilor Omului din Moldova
League for Defence of Human Rights of Moldova

Address: MD-2009, 13 V. Alecsandri str., offs. 24-28,
Chisinau, Moldova
Mail address: MD-2068, P.B. 2801, Chisinau-68
Tel/Fax: +373 22/ 280512 / 729352
E-mail: info@ladom.org.md
Web: www.lado.ngo.md www.ladom.org.md

RAPORT

privind observarea alegerilor bașcanului UTA „Gagauz Yeri”

Perioada de observare: 29 octombrie - 15 noiembrie 2006



Proiectul **“Alegeri Libere și Corecte pentru Guvernatorul (Bașcanul) Găgăuziei (Gagauz –Yeri)”** este finanțat de Fundația Eurasia, Reprezentanța în Moldova cu surse ale Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Cooperare și Dezvoltare Internațională (Sida/Asdi) și ale Fondului Național pentru Democrație, SUA.

Realizarea acestui proiect este posibilă datorită sprijinului financiar acordat de poporul american prin Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Opiniile exprimate în acest document aparțin autorilor și nu reflectă neapărat poziția USAID sau guvernului american.

Observarea alegerilor guvernatorului (başkanului) UTA „Gagauz Yeri”

Perioada de monitorizare: 29 octombrie - 15 noiembrie 2006

Proiectul de Observare a alegerilor başkanului UTA „Gagauz Yeri” este parte integră a programului de promovare a alegerilor libere și corecte în autonomia găgăuză, implementat de Reprezentanța Fundației Eurasia în Republica Moldova în parteneriat cu Liga apărării drepturilor omului din Moldova (LADOM), Asociația pentru democrație participativă (ADEPT), Asociația presei independente (API) din resursele Agenției SUA pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională (SIDA) și Fondul Național pentru Democrație din SUA (NED).

Prezentul raport reflectă rezultatele monitorizării efectuate în perioada 29 octombrie - 15 noiembrie 2006. Informația a fost colectată prin intermediul a patru observatori pe termen lung în localitățile Comrat, Ceadâr-Lunga, Vulcănești și a unui coordonator regional în orașul Comrat. Observarea procesului electoral are loc pe baza standardelor, principiilor și metodologiei acceptate la nivel internațional, stipulate în Codul de conduită al observatorului și în Regulamentul Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova (CEC) cu privire la statutul observatorilor.

Informația prezentată în raport a fost colectată prin intermediul chestionarelor săptămânale, care includ întrebări referitor la desfășurarea procesului electoral, de ex. aplicarea legislației electorale de către autoritățile centrale și locale, modul de administrare a alegerilor, modul de desfășurare a campaniei electorale, reflectarea campaniei electorale în presă etc.

LADOM a demarat procesul de observare a alegerilor la 4 octombrie 2006, urmare a seminarului de instruire pentru observatorii pe termen lung, desfășurat la Comrat cu suportul unor experți internaționali.

REZUMAT

În perioada de monitorizare sus menționată au fost observate o serie de evoluții pozitive: continuarea dialogului deschis și constructiv stabilit între Comisia Electorală Centrală din Comrat și societatea civilă, respectarea de către organele electorale a termenilor de stabilire a secțiilor de votare și desemnarea membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare, demararea procesului de actualizare a listelor electorale.

În același timp, au continuat să fie observate tendințe negative în desfășurarea procesului electoral. În pofida recomandărilor formulate anterior, a fost neglijată problema indicării pe materialele de propagandă electorală data tiparului, tipografia și tirajul, fapt ce indică asupra unei lipse de transparență a finanțării concurenților precum și cheltuielile operate de aceștia în scopul agitației electorale.

În comparație cu perioada anterioară de monitorizare, prezentul raport relevă deficiențe similare celor menționate anterior precum și altele noi. Printre acestea menționăm: cazuri de intimidare a susținătorilor concurenților electorali; implicarea reprezentanților forțelor de ordine în campania electorală, utilizarea progresivă a resurselor administrative în scopuri electorale.

În mod special, LADOM își exprimă îngrijorarea față de următoarele aspecte negative în desfășurarea procesului electoral:

- Implicarea nejustificată a organelor de forță în procesul electoral;
- Intimidarea de către organele de forță a unor susținători ai concurenților electorali;
- Favorizarea de către administrația publică locală a unui concurent electoral;

- probabilitatea excluderii din listele electorale într-un șir de localități a persoanelor aflate la muncă peste hotare;
- Existența unor condiții inadecvate pentru desfășurarea campaniei electorale și pentru organizarea alegerilor;
- Încălcarea de către CEC a unor prevederi ale legii locale prin operarea de modificări la Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mass-media fără consultarea prealabilă cu mass-media locală;
- Tendința nejustificată de a limita transportul de pasageri și libertatea de circulație în ziua alegerilor;
- Transparența limitată a CEC în relația cu Mass-media
- Utilizarea de către actualul bașcan a pârghiilor administrative și a resurselor administrative pentru obținerea unor avantaje electorale;
- Lipsa de transparență a finanțării concurenților precum și cheltuielile operate de aceștia în scopul agitației electorale;
- Lipsa de condiții egale pentru toți concurenții electorali.
- Accesul limitat al observatorilor la informația cu caracter electoral

Aspectele negative menționate în acest raport pot afecta semnificativ integritatea procesului electoral dacă acestea nu vor fi remediate.

CONSTATĂRI

1. Autoritățile publice centrale

Pentru perioada în cauză au fost raportate cazuri de utilizare a resurselor publice în scop electoral și implicare nejustificată a structurilor de forță în campania electorală. În comparație cu perioada de monitorizare anterioară se poate constata că forțele de poliție se implică în mod nejustificat în procesul electoral iar concurentul electoral Gheorghe Tabunșcic utilizează masiv transportul de serviciu în interes electoral.

Utilizarea resurselor administrative și implicarea structurilor de forță în campania electorală

- La 1 noiembrie colaboratorii Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova (automobilul cu număr de înmatriculare MAI 9070) l-au însoțit pe concurentului electoral Gheorghe Tabunșcic la întâlnirea acestuia cu alegătorii din satul Copceac. Concurentul electoral vizat s-a deplasat cu mașina de serviciu, număr de înmatriculare RMG 058. Aceeași situație s-a conturat pe parcursul vizitelor ulterioare din 2 noiembrie la întâlnirea cu alegătorii din satul Baurci; 3 noiembrie 2006 - întâlnirea cu alegătorii din satul Beș-Alma; 6 noiembrie - în satul Chiselia Rusă.

Intimidarea susținătorilor concurenților electorali

- La 2 noiembrie 2006 în satul Baurci de către colaboratorii poliției a fost reținut cetățeanul Axentii Terzi, susținător al concurentului electoral Mihail Formuzal, care încerca să participe în cadrul întâlnirii cu alegătorii desfășurate de concurentul electoral Gheorghe Tabunșcic. Astfel reprezentanții organului de forță i-au percheziționat automobilul fără motive întemeiate și l-au transportat la sectorul de poliție. Conform relatărilor poliției acesta ar fi fost bănuț de urmărirea automobilului cu numărul de înmatriculare RMG 058 cu care s-a deplasat la întâlnirea cu alegătorii candidatul electoral Gheorghe Tabunșcic. Dl. Terzi a fost interogată și reținut în sectorul de poliție pe parcursul a cinci ore, după care a fost eliberat. Plângerea acestuia încă nu a fost examinată de reprezentanții poliției.
- La 7 noiembrie colaboratorii poliției i-au reținut pe șoferul și operatorul concurentului electoral M. Formuzal. Aceștia au fost reținuți în timp ce filmau sediul Comitetului Executiv al UTA „Gagauz Yeri”. În timpul reținerii le-a fost înstrăinată caseta video. Reprezentanții structurii de forță au motivat motivul reținerii prin pericolul săvârșirii unor acte de terorism. Înstrăinarea casetei video și reținerea

ilegală a acestora relevă o implicare nejustificată a structurilor de forță în procesul electoral.

2. Autoritățile publice locale

Până în prezent continuă să existe un număr mare de localități în care nu au fost stabilite locuri speciale de afișaj electoral, de exemplu în localitățile Congaz și Copceac. Pe de altă parte, în special în localitățile rurale deși au fost stabilite asemenea locuri, nu au fost amenajate panouri pentru afișaj electoral. În unele cazuri locurile speciale pentru afișaj electoral sînt amenajate în incinta unor localuri (case de cultură, primării), fiind limitat accesul tuturor alegătorilor la informația de pe aceste panouri. Cazuri de acest fel au fost remarcate în s. Copceac. Astfel, lipsa locurilor speciale de afișaj electoral generează amplasarea neregulamentară a posterelor electorale.

LADOM continuă procesul de verificare a acurateței listelor electorale și a procesului de actualizare a acestora. În perioada de față s-a conturat probabilitatea excluderii din listele electorale într-un șir de localități a persoanelor aflate la muncă peste hotare. Astfel, cetățenii aflați peste hotare ar putea să nu fie incluși în listele de bază, fapt care ar avea drept consecință diminuarea arbitrară a numărului total de alegători.

LADOM consideră inadmisibil suportul și favorizarea de către administrația publică locală a concurentului electoral Gheorghe Tabunșcic. De exemplu, la 6 noiembrie 2006, între orele 11:00-13:00, în cadrul întâlnirii cu alegătorii concurentului electoral vizat în satul Chiselă Rusă a participat și președintele raionului Comrat, care s-a deplasat cu automobilul de serviciu, număr de înmatriculare RMA 310.

3. Administrarea alegerilor

Este plauzibilă colaborarea continuă stabilită între CEC Comrat și LADOM în vederea desfășurării unor alegeri libere și corecte în UTA „Gagauz Yeri”, colaborare materializată prin instrucțiunea privind organizarea alegerilor bașcanului UTA „Gagauz Yeri” solicitată de CEC, document ce vine să concretizeze anumite aspecte de procedură în organizarea alegerilor în conformitate cu Codul Electoral al Republicii Moldova.

Pe de altă parte, CEC a aprobat Hotărârea privind aprobarea modificărilor la Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă. Contrar legii locale privind alegerea bașcanului, nu au fost consultate mijloacele de informare în masă în procesul de elaborare a modificărilor respective.

Este îngrijorător refuzul CEC de înregistrare a concurentului electoral Ianioglo, decizia care nu permite acumularea suplimentară a semnăturilor ci doar contestarea în instanța de judecată a respectivei decizii, fapt ce ar putea limita dreptul de a candida la alegeri.

Anumite secții de votare nu corespund rigorilor prevăzute de legislația electorală. De exemplu, în secția de votare nr. 47 președintele biroului electoral a relatat că localul Casei de cultură unde se vor desfășura alegerile nu dispune de încălzire termică, ceea ce relevă lipsa unor condiții relevante pentru desfășurarea alegerilor.

În timpul conferinței de presă din 10 noiembrie CEC și-a anunțat decizia de a limita transportul de pasageri în ziua alegerilor în scopul de a preveni fenomenul votului multiplu și a turismului electoral. LADOM consideră că o asemenea hotărâre este difuză și ar limita un drept fundamental – dreptul la liberă circulație a persoanelor. Pentru evitarea turismului electoral și a votului multiplu recomandăm stabilirea în fiecare Circumscripție electorală a unei singure secții de votare unde se poate vota cu prezentarea certificatului de vot.

La 13 noiembrie 2006 CEC a avut o întrunire cu reprezentanții Mass-media. La această întâlnire nu au fost invitați reprezentanții tuturor mijloacelor de informare în

masă. De exemplu, reprezentanții ziarului „Novoe Znamea” au aflat despre acest eveniment din presa finanțată de Stat.

În pofida unei bune colaborări stabilite dintre CEC Comrat și LADOM, nu a fost aprobată instrucțiunea privind organizarea alegerilor bașcanului UTA „Gagauz Yeri”, document ce ar concretiza anumite aspecte procedurale în organizarea alegerilor în conformitate cu Codul Electoral al Republicii Moldova și standardele internaționale în domeniu.

4. Concurenții electorali

Similar perioadei precedente în perioada de referință concurenții nu au manifestat activism sporit, păstrând resursele existente nemijlocit pentru ultima etapă a campaniei electorale. În cadrul primelor dezbateri difuzate la radio și TV la 13 noiembrie 2006 au participat doar doi concurenți electorali, fapt ce relevă pasivitatea acestora.

În continuare toți candidații la alegerea bașcanului pretind a fi concurenți electorali independenți, în realitate toți au suportul tradițional al unor partide politice, fără a fi declarată de către concurenți, în mod deschis, electoratului, această susținere.

Și în această perioadă de monitorizare concurenții electorali neglijează prevederile legislației electorale prin faptul că nu menționează pe materialele de propagandă electorală data tiparului, tipografia și tirajul, fapt ce indică asupra unei lipse de transparență a finanțării concurenților precum și cheltuielile operate de aceștia în scopul agitației electorale. CEC nu a emis nici o hotărâre în această privință.

Concurenții electorali continuă să încalce normele prevăzute de legislația electorală privind afișele electorale. În satul Copceac materialele cu publicitate electorală pentru concurentul electoral N. Dudoglo sunt afișate pe ferestrele cafenelei din localitate. În Comrat afișele pentru concurenții Gheorghe Tabunșcic și M. Stoianoglo sunt afișate în incinta Facultății de drept a Universității de Stat din Comrat. Afișele lui Dudoglo sunt publicate pe magazinele pieței „Budjac” din orașul Comrat.

La 1 noiembrie 2006 concurentul electoral Gheorghe Tabunșcic s-a deplasat la întâlnirea cu alegătorii din satul Copceac utilizând mașina de serviciu. Aceeași situație s-a conturat pe parcursul vizitelor ulterioare din 2 noiembrie la întâlnirea cu alegătorii din satul Baurci; 3 noiembrie 2006 - întâlnirea cu alegătorii din satul Beș-Alma; 6 noiembrie - în satul Chiselă Rusă.

5. Masmedia

În presa scrisă campania electorală este reflectată preponderent de ziarele «Вести Гагаузии», «Знамя», «Настоящее Знамя» și «Панорама». Mijloacele de informare în masă ce sunt subvenționate din bugetul de stat îl favorizează pe concurentul electoral Gheorghii Tabunșcic.

Ziarul „Znamea”, finanțat din bugetul de stat, publicație periodică ce îl favorizează pe concurentul electoral și actualul bașcan Gheorghe Tabunșcic, a început să fie tipărit în tiraj sporit. Tirajul oficial al ziarului este de 3800 exemplare, de facto însă sunt tirajate 6000 de exemplare. Acestea sunt distribuite gratuit alegătorilor, ceea ce relevă suplimentar condiții inegale pentru toți concurenții electorali și o reprezentare disproporționată a acestora în mijloacele de informare în masă.

În cadrul primelor dezbateri difuzate la posturile locale de radio și TV ale companiei de Stat „Teleradio Moldova” la 13 noiembrie 2006 au participat doar doi concurenți electorali. Majoritatea întrebărilor au fost adresate unui singur concurent electoral, iar timpul desfășurării acestora nu este unul adecvat (13:00-14:00 pentru radio și 16:00-17:00 pentru TV).

6. ALTELE

LADOM constată o pregătire insuficientă a funcționarilor electorali. Observatorul nostru nu a avut acces la listele electorale din primăria orașului Ceadâr-Lunga deoarece, potrivit secretarului primăriei „listele electorale nu reprezintă informație cu caracter electoral” prevăzută în art. 76 alineatul 3 al Legii locale privind alegerea bașcanului.

În Universitatea de Stat din Comrat, în mod neoficial, li s-a interzis studenților să participe în activități cu caracter politic, inclusiv în observarea independentă a alegerilor, ceea ce reflectă o atmosferă tensionată de desfășurare a alegerilor și încălcarea drepturilor democratice privind libertatea de exprimare, libertatea gândirii și libertatea de afiliere și asociere, inclusiv politică.

Populația ezită să se implice în activități de agitație electorală, permise conform prevederilor art. 54 alin. 1 din legea locală. Populația din regiune este nesigură în viitor, considerând că o eventuală implicare ar putea avea asupra lor consecințe negative după alegeri.

7. RECOMANDĂRI

- Neadmiterea implicării organelor de forță în procesul electoral;
- Interzicerea utilizării resurselor și pârghiilor administrative deținute de unii concurenți electorali în virtutea funcției pe care o dețin;
- Emiterea unei hotărâri privind obligativitatea indicării pe materialele de agitație electorală a denumirii concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit;
- Aprobarea unei hotărâri privind lista limitativă de acte de identitate în baza cărora se poate vota;
- Aprobarea unei Instrucțiuni de către CEC cu privire la particularitățile ce țin de efectuarea votării la alegerile bașcanului din 3 decembrie 2006;
- Instruire adecvată a funcționarilor electorali;
- Anularea Hotărârii privind limitarea transportului de pasageri în ziua alegerilor
- Stabilirea în fiecare circumscripție electorală a unor secții de votare speciale pentru votarea în baza certificatului de vot, întru evitarea turismului electoral și a votului multiplu.
- Asigurarea unor condiții adecvate în localurile de desfășurare a alegerilor
- Tratarea nediscriminatorie a concurenților electorali și asigurarea de condiții egale pentru toți concurenții electorali;
- Actualizarea calitativă a listelor electorale;
- Informarea obiectivă și amplă a opiniei publice de către mass-media cu privire la procesul electoral;
- Neexcluderea din listele electorale de bază a alegătorilor aflați temporar peste hotare;
- Afișarea listelor electorale cu cel puțin 10 zile pînă la data alegerilor;
- Publicarea neîntârziată a documentelor CEC în Mass-media locală;
- Modificarea timpului de difuzare a dezbaterilor cu caracter electoral;